

Center
of Excellence
in Finance

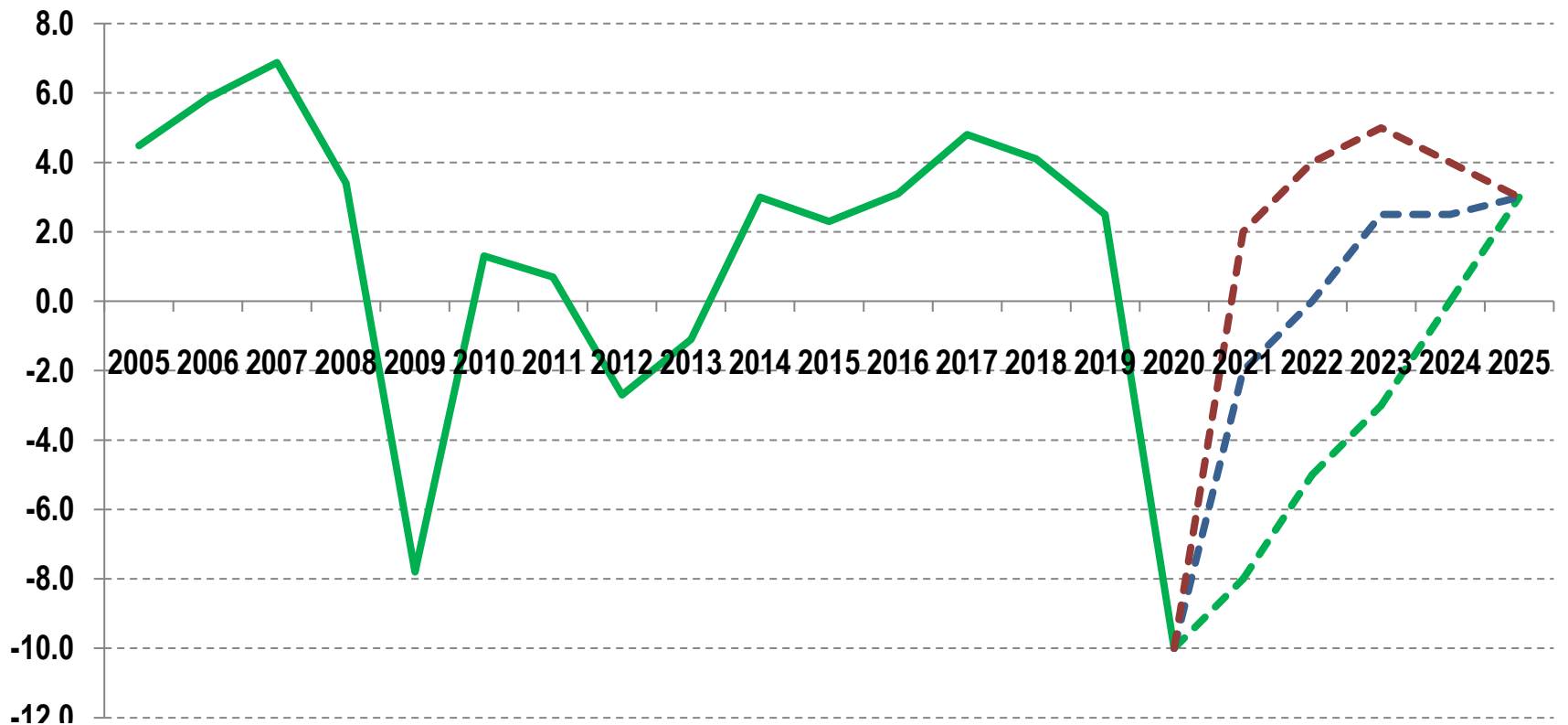
KAB dhe reformat strukture në situatën e masave ekstreme të njëkohshme

Përgatitja e strategjive të daljes dhe rimëkëmbjes

Ciklet ekonomike

Forma e lakores (kurbës): tronditja dhe rimëkëmbja

Krizat janë të ndryshme

Tipike kundrejt Covid-19: shkaku, shtrirja

Tipike

- Strukture, krijimi i borxhit të tepërt, investimi i dobët, gabimet në politika;
- Efektet direkte kryesisht në një rajon ose grup vendesh
- Papunësia rritet në mënyrë të qëndrueshme me vonesë kohore; rreziku i papunësisë strukture
- Konsumi bie në përgjithësi
- Investimet bien
- Firma strukture të dobëta, KJP-të;
- Rënia në tregti
- Politika fiskale: menaxhimi i kërkesës agregate

Covid-19

- Ekzogjene nga ekonomia, pandemia;
- Globale, çdo vend i prekur drejtpërdrejt
- Rritje shpejt e papritur e papunësisë, mbështetje masive publike për të ruajtur vendet e punës
- Një pjesë e konsumit nuk është në dispozicion
- Ndërprerja e investimeve në disa sektorë
- Problemet me zinxhirin e furnizimit, mbylljet e industrive
- Firmat e shëndosha strukture mund të dështojnë
- Politika fiskale: luftimi i infeksionit dhe masat lehtësuese nga fatkeqësinë (bazuar në OECD)

Politika ekonomike në kohë normale

Krijimi i një mjedisi të qëndrueshëm ekonomik dhe fiskal

- ❑ **Puna e stabilizuesve automatikë:** veprojnë për të stabilizuar ciklet ekonomike dhe nxiten automatikisht pa veprime shtesë të qeverisë
  - Tregje fleksibile të punës: skemat e papunësisë
  - Qëndrueshmëria e sistemit financiar: mjaftueshmëria e kapitalit të bankave
  - Skema të qëndrueshme të sigurimeve shoqërore: të ardhura pensionale dhe të mirëqenies të përqendruara në grupe të cënueshme

- ❑ **KAB: ndjekja e balancës strukturore afatmesëm:** vepron për të siguruar qëndrueshmëri afatgjatë të financave publike
  - Rezervat fiskale në kohë të mira: me funksionimin e rregullave fiskale
  - Nivelet e borxhit dhe të deficitit përmirësohen dhe stabilizohen
  - Përzierja e politikës fiskale e balancuar: kufizuese/ekspansive

Tronditja (shoku) e rëndë ekonomike e Covid-19

Dëmi ekstrem ekonomik

- Mbyllja e plotë e disa sektorëve të ekonomisë, rënia e shitjeve (shitja me pakicë, ndërtimi, transporti, turizmi, restorantet)
- Ndërprerja e zinxhirëve të furnizimit (industria e automobilave, pajisjet shtëpiake)
- Ndryshimi i modeleve të konsumit (nevojat themelore, on-line ...)
- Humbja e papritur e vendeve të punës
- Qasja në kujdes shëndetësor e kufizuar vetëm për nevoja të Covidit
- Efektet mjedisore dhe në ndotje

Rruga e [përgatitjes së] KAB-së “e çrregulluar”

- Rënie e madhe e të hyrave fiskale
- Rritja e shpenzimeve publike:
  - ✓ për të lehtësuar ndikimin e drejtpërdrejtë të krizës
  - ✓ për t'i dhënë stimuj rritjes ekonomike

Masat dhe RS në kohë të tronditjes

Përshtatja e PRE-së dhe KAB-së

Masat drastike të vënies nën kontroll - kërkohet përgjigje e re, e paplanifikuar, e shpejtë:

- Pajisjet e kujdesit mjekësor dhe shëndetësor
- Shpëtimi i vendeve të punës dhe bizneseve: skema të punës afatshkurtër; punës përmes telekomunikimit
- Rrjetet e sigurimeve sociale për të kompensuar mungesat e të ardhurave

Përshtatja e masave dhe reformave ekzistuese

- Ridizajnimi i masave për të mbështetur ekonominë dhe për të arritur ndryshimin strukturor (mbështetje për bizneset, tregun e punës ...)

Shtyrja ose shfuqizimi i masave të planifikuara

- Arsimi, derregullimi, liberalizimi i tregut ...

Përshtaten dhe shtyhen qëllimet e KAB-së

Devijimi nga rregulla fiskale për shkak të rrethanave ekstreme

Financimi i përgjigjes ndaj tronditjes

Masat lehtësuese diskrecionare buxhetore dhe jashtëbuxhetore

Lloji i mekanizmave të shpenzimeve emergjente (përdorimi i rezervës, rialokimet nëpër linjat buxhetore, pezullimi i ekzekutimit, buxhetet plotësuese, përdorimi i mekanizmave shumëpalësh (BERZH, ESM, etj.)

Përshtatjet në proceset e ekzekutimit të buxhetit (trajtimi i gjërave me prioritet, autorizimet e shpejta të shpenzimeve, kontrollet e thjeshtuara, paradhëniet e parave, etj.)

Mekanizmat për përcjellje, kontabiliteti dhe raportimi i shpenzimeve emergjente (p.sh. linja specifike buxhetore, kapitulli specifik i buxhetit, etiketimi i shpenzimeve, etj.)

Formati dhe përmbajtja e informacioneve për buxhetin të vihet në dispozicion të legjislativit dhe publikut për shpenzimet e emergjencës (p.sh. të dhëna online, raporte ad hoc, etj.)

Strategjitë dalëse dhe të rimëkëmbjes

Kthimi në "normalitetin e ri" - përtej fazës së mbajtjes nën kontroll

Forma e rimëkëmbjes - V, W, U, L dhe gjatësia e ciklit ekonomik, paqartësitë e vazhdueshme, reagimi i sjelljes së familjeve dhe kompanive

Prioritetet e ndryshuara, jo domosdoshmërisht "reforma strukturore tradicionale", që i shërbejnë qëllimit të dyfishtë:

- i) rimëkëmbjes së shpejtë ekonomike (modelet e produktivitetit, zinxhirët e vlerës globale, krijimi i vendeve të punës)
- ii) trajtimin të efekteve sociale të krizës (rrjetat e sigurisë sociale, qasja në kujdesin shëndetësor ...)

Sinergjitë / plotësimet ndërmjet reformave strukturore dhe masave afatshkurtra të rimëkëmbjes ekonomike që mbështesin rimëkëmbjen DHE qëllimet strukturore.

- Qëndrueshmëria e financave publike pas krizës: rruga fiskale drejt KAB-së së re**
  - Masat COVID-19 gradualisht shfuqizohen dhe ndahen nga masat e tjera
  - Të hyrat tatimore në fazën e rimëkëmbjes: koha e masave shtrënguese fiskale?
  - Ndryshimet në ndarjen e shpenzimeve publike: koha për politika fiskale restriktive?

Masat dhe RS në normalitetin e ri

Masat e PRE-së: modelimi, sekuenca dhe artikulimi

- ✓ Strategji e qartë e politikës së përgjithshme me qëllime të përcaktuara
- ✓ Diagnoza dhe analizat mbështetëse
- ✓ Konsensusi politik dhe dialogu shoqëror

- Ringjallja e ekonomisë: produktiviteti, konkurrueshmëria
- Tregu i punës
- Politika sociale
- Konkurrenca dhe tregjet e produkteve
- Tregu financiar dhe çështjet e likuiditetit
- Arsimi dhe kërkimet
- Qasja në kujdesin shëndetësor

- ☐ KAB: implikime të qarta dhe transparente fiskale të masave (bazuar edhe në metodologjinë e kostimit ...)